

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

259

Wyzwania współczesnej polityki turystycznej Problemy polityki turystycznej

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Wiesław Alejziak, Małgorzata Bednarczyk, Stefan Bosiacki, Ewa Dziedzic,
Irena Jędrzejczyk, Magdalena Kachniewska, Włodzimierz Kurek,
Barbara Marciszewska, Beata Mayer, Agnieszka Niezgoda,
Aleksander Panasiuk, Józef Sala, Jan Sikora, Teresa Żabińska,
Aleksander Schwichtenberg, Hanna Zawistowska

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Łopusiewicz, Joanna Świrska-Korlub

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-222-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Turystyka aktywna w materiałach promocyjnych województw w Polsce.....	15
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Możliwości i uwarunkowania uprawiania turystyki rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym..	24
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analiza popytu na turystykę społeczną w Polsce na przykładzie projektu Europe Senior Tourism realizowanego w lubelskim biurze podróży.....	35
Jadwiga Berbeka: Udział w ruchu turystycznym a spójność społeczna w Polsce – wybrane zagadnienia	43
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Aktywność turystyczna wielkopolskich seniorów	54
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Aktywność turystyczna singli 50+ w świetle cywilizacyjnych megatrendów	64
Maja Jedlińska: Wybrane aspekty turystyki osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	75
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Rozwój geoturystyki w Polsce oraz możliwości jej adaptacji do turystyki społecznej.....	85
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Turystyka osób starszych w Polsce – uwarunkowania społeczno-demograficzne.....	95
Hanna Zawistowska: Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce	109
Piotr Gryszel: Wybrane aspekty rozwoju turystyki społecznej w Republice Czeskiej.....	123
Piotr Zawadzki: Przygotowanie gospodarstw agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych obiektów w powiecie jeleniogórskim	133
Daria Elżbieta Jaremen: Turystyka społeczna – studium przypadku Wielkiej Brytanii	142
Marlena Prochorowicz: Turystyka społeczna jako forma aktywności osób niepełnosprawnych	157
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Turystyka społeczna – istota, determinanty, możliwości i kierunki rozwoju.....	167

Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Turystyka społeczna – aktywność turystyczna wybranych grup docelowych w świetle badań ankietowych.....	178
---	-----

Część 2. Obszar niepewności w turystyce a polityka turystyczna

Elżbieta Szymańska: Polityka turystyczna a innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych.....	193
Magdalena Kachniewska: Współpraca hoteli z władzami lokalnymi jako czynnik redukcji ryzyka specyficznego.....	203
Ewa Dziejic: Pozycja konkurencyjna Polski na rynku turystycznym w obliczu sytuacji kryzysowych.....	213
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Funkcjonowanie przedsiębiorstw turystycznych w warunkach niepewności i ryzyka.....	224
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Ocena realizacji strategii rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim.....	237
Halina Kiryluk: Zrównoważony rozwój turystyki wyzwaniem współczesnej polityki turystycznej.....	247
Agnieszka Niezgoda: Uwarunkowania wdrażania koncepcji rozwoju zrównoważonego na obszarach recepcji turystycznej.....	264
Adam Edward Szczepanowski: Czynniki rozwoju turystyki w regionie Polski Wschodniej.....	274
Aleksander Panasiuk: Polityka turystyczna w oddziaływaniu na branżę turystyczną.....	285
Paweł Stelmach: Redukcja niepewności w polityce turystycznej.....	296
Tomasz Studzieniecki: Polityka turystyczna państwa w aspekcie priorytetów strategicznych Unii Europejskiej.....	307
Barbara Marciszewska: Obszary niepewności, polityka turystyczna i zrównoważony rozwój turystyki.....	316
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Czynniki niepewności w turystyce i ich wpływ na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Skarbu Państwa.....	326

Summaries

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Active sport tourism in Polish voivodeships' promotion materials.....	23
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Possibilities and conditions of tourism in families with a disabled child.....	34

Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analysis of social tourism market in Poland on the example of Europe Senior Tourism programme carried out in Lublin travel agency	42
Jadwiga Berbeka: Tourism participation and social cohesion in Poland – selected aspects	53
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Tourism activity of older people from Wielkopolska region.....	63
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Tourist activity of singles 50+ on the basis of civilizational megatrends.....	74
Maja Jedlińska: Selected aspects of the tourism of the disabled in Jelenia Góra district	84
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Geotourism development in Poland and possibilities for its adaptation to social tourism.....	94
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Senior tourism in Poland – socio-demographic conditions.....	108
Hanna Zawistowska: Possibilities and directions of development of social tourism in Poland.....	122
Piotr Gryszel: Selected aspects of social tourism development in the Czech Republic.....	132
Piotr Zawadzki: Preparing agritourism farms for the disabled tourists based on the example of selected objects in Jelenia Góra district.....	141
Daria Elżbieta Jaremen: Social tourism – case study of Great Britain.....	156
Marlena Prochorowicz: Social tourism as the form of activity of disabled persons	166
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Social tourism – its essence, determining factors, perspectives and directions in development.....	177
Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Social tourism – tourist activity of selected target groups reflected in surveys.....	189
Elżbieta Szymańska: Tourism policy and innovativeness of tourism enterprises.....	202
Magdalena Kachniewska: Cooperation of hotels with local authorities as the determinant of unsystemic risk reduction.....	212
Ewa Dziejic: Competitive position of Poland in tourism market against challenges of crisis situations	223
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Tourism enterprises’ functioning in the conditions of risk and uncertainty	236
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Assessment of the implementation of tourism development strategy in Leszno Region.....	246
Halina Kiryluk: Sustainable tourism development as a challenge for the modern tourism policy.....	263

Agnieszka Niezgoda: Determinants of implementing sustainable development in tourism destination	273
Adam Edward Szczepanowski: Factors of development of tourism in the region of Eastern Poland.....	284
Aleksander Panasiuk: The influence of tourism policy on tourist sector activity	295
Paweł Stelmach: Uncertainty reduction in tourism policy	306
Tomasz Studzieniecki: State tourism policy in the context of the strategic priorities of the European Union	315
Barbara Marciszewska: Uncertainty areas, tourism policy and sustainable tourism development	325
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Factors of uncertainty in tourism and their impact on the economic performance in public sector spa companies	334

Piotr Zawadzki

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PRZYGOTOWANIE GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH DO OBSŁUGI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH OBIEKTÓW W POWIECIE JELENIOGÓRSKIM

Streszczenie: Celem artykułu jest identyfikacja zakresu przygotowania obiektów agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych. Na wstępie artykułu zaprezentowano wybrane aspekty agroturystyki oraz jej wpływ na rozwój oferty turystycznej regionów. W dalszej części autor przedstawił formy turystyki osób niepełnosprawnych, a także możliwości realizacji tego modelu turystyki przez osoby niepełnosprawne. W artykule zaprezentowano również wyniki badań przygotowania gospodarstw agroturystycznych i możliwości realizacji agroturystyki przez osoby niepełnosprawne w powiecie jeleniogórskim. Autor zaprezentował również propozycje usprawnień w obiektach agroturystycznych umożliwiających przyjęcie osób niepełnosprawnych, biorąc pod uwagę tendencje zachodzące w społeczeństwach krajów europejskich.

Słowa kluczowe: agroturystyka, osoby niepełnosprawne, baza turystyczna.

1. Wstęp

Obszary wiejskie w Polsce, które skupiają ogromne zasoby turystyczne o charakterze zarówno przyrodniczym, jak i kulturowym, dają ogromne możliwości poszukiwania nowych rynków. Osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne, chcąc sprostać wymaganiom klientów, muszą uwzględnić wiele różnych uwarunkowań. Rozwój agroturystyki, mimo że wiąże się z koniecznością przystosowywania się do zmieniających się potrzeb w zakresie turystyki, daje wiele korzyści, do których należy zaliczyć:

- stymulację rozwoju gospodarstw rolnych świadczących usługi turystyczne oraz miejscowej infrastruktury,
- aktywizację miejscowego rynku pracy,
- rozbudowę i modernizację zasobów mieszkaniowych rolników,
- dodatkowe dochody dla rolników i budżetów lokalnych,

- stabilizację ludzi młodych w gospodarstwach rolnych, ochronę walorów turystycznych,
- stworzenie możliwości wypoczynku, zwłaszcza osobom mniej zamożnym,
- wzrost poziomu kulturalnego mieszkańców wsi¹.

Ważną kwestią w tym obszarze jest również stosowne przygotowanie indywidualnej oferty wypoczynku turysty. Typologia turystów korzystających z usług agroturystycznych wskazuje następujące grupy odbiorców:

- rodziny z dziećmi,
- starsze pokolenie,
- osoby niepełnosprawne,
- aktywnie wypoczywających,
- miłośników przyrody,
- grupy towarzyskie².

Należy wskazać możliwości uprawiania turystyki na terenach wiejskich przez osoby niepełnosprawne. Osoby te, chcąc wydobyć się z izolacji społecznej, coraz częściej korzystają z pozytywnego oddziaływania turystyki, która dostarcza im zarówno przeżyć emocjonalnych pobudzających chęć do życia, jak i możliwości spędzenia wolnego czasu w naturalnym środowisku przyrodniczym.

Celem artykułu jest przedstawienie poziomu przygotowania gospodarstw agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych. Wykorzystano w nim wyniki badań przeprowadzonych wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych na terenie powiatu jeleniogórskiego. Poznanie uwarunkowań uprawiania agroturystyki przez osoby o specyficznych potrzebach umożliwi w przyszłości zwiększenie ich uczestnictwa w tej dziedzinie aktywności.

2. Problematyka niepełnosprawności w regulacjach prawnych

Osoby niepełnosprawne borykają się z licznymi problemami funkcjonowania w społeczeństwie. Utrudnienia w funkcjonowaniu tych osób mogą wynikać zarówno z posiadanych dysfunkcji, jak i z przeszkód zewnętrznych w postaci np. braku akceptacji społecznej. Główną odpowiedzialność za politykę wobec problemu niepełnosprawności ponoszą zatem społeczeństwa i reprezentujące je rządy. Poszczególne kraje budują swój własny system pomocy i wspierania osób niepełnosprawnych, stale tworząc i udoskonalając akty prawne zawierające zalecenia dotyczące obywatelnego wprowadzania udogodnień dla osób niepełnosprawnych w obiektach użyteczności publicznej czy środkach transportu.

Poszczególne definicje osoby niepełnosprawnej oparte są na wielorakich kryteriach. W ujęciu Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) osoby niepełnosprawne to

¹ W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003, s. 142.

² Por.: K. Karbowski, *Turystyka wiejska i agroturystyka – stan obecny i perspektywy*, [w:] I. Oziemek (red.), *Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, s. 169.

„osoby o naruszonej sprawności psychofizycznej, powodującej ograniczenie funkcjonalne sprawności lub aktywności zawodowej w stopniu utrudniającym pełnienie właściwych dla nich ról społecznych”³. Do najważniejszych dokumentów WHO należy międzynarodowa klasyfikacja funkcjonowania, niepełnosprawności i zdrowia wydana w Genewie w 2002 r. W dokumencie tym pojęcie niepełnosprawności stanowi syntezę podejścia biologicznego i społecznego, ponieważ rozumiane jest nie jako rezultat uszkodzenia lub stanu zdrowia medycznego, ale jako wynik barier, jakie osoba napotyka w środowisku⁴.

W polskich regulacjach prawnych powszechna jest definicja zawarta w Ustawie o rehabilitacji zdrowotnej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z 1997 r. określająca, że „niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej”⁵. Szersza definicja wskazana jest w *Karcie praw osób niepełnosprawnych* określająca, iż „osoby niepełnosprawne to osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, które mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”⁶.

Według danych Eurostatu (2010), osoby niepełnosprawne stanowią ponad 15% całej populacji ludności. Badania te nie uwzględniły niepełnosprawności dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych przebywających w placówkach opiekuńczych. Według wyników kwartalnego reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzonego przez GUS liczba osób niepełnosprawnych systematycznie spada i w 2011 r. wynosiła ok. 3,4 mln osób (dokładnie 3384 tys.). Oznacza to, że 10,6% ludności w wieku 15 lat i więcej posiada prawne orzeczenie niepełnosprawności. W 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym wynosiła ok. 2 mln (dokładnie 2024 tys.), co stanowiło 8,4% ludności w tym wieku. Według Badania Stanu Zdrowia pod koniec 2009 r. prawne orzeczenie o niepełnosprawności lub równoważne miało prawie 4,2 mln Polaków, w tym prawie 184 tys. dzieci do lat 16 z aktualnym orzeczeniem o niepełnosprawności, tj. o ok. 600 tys. osób więcej w porównaniu z szacunkami z badania BAEL w tym samym okresie.

Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowią schorzenia układu krążenia, narządów ruchu oraz schorzenia neurologiczne. Stosunkowo mniejszy udział procen-

³ K. Kaganek, *Turystyka osób niepełnosprawnych aspekcie wybranych uwarunkowań*, EAS, Kraków 2009, s. 10.

⁴ T. Ziółkowska, *Niepełnosprawność – ustalenia terminologiczne i klasyfikacje niepełnosprawności*, [w:] A. Borowicka (red.), *Niepełnosprawny turysta – poradnik dla pilotów i przewodników turystycznych*, Forum Turystyki Pomorza Zachodniego, Szczecin 2003, s. 17.

⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, DzU 1997 nr 123, poz. 776.

⁶ Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 roku, *Karta praw osób niepełnosprawnych*.

towy osób z uszkodzeniami narządu wzroku i słuchu, z chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym w zbiorowości osób niepełnosprawnych dotyczy jednak tysięcy osób o obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, a zatem i wymagających szczególnego podejścia w edukacji, na rynku pracy i w życiu codziennym⁷.

3. Turystyka w środowisku osób niepełnosprawnych

W uprawianiu turystyki przez osoby niepełnosprawne bardzo istotną rolę odgrywają czynniki techniczne i organizacyjne. Wielu niepełnosprawnych nie podróżuje w ogóle, a inni są aktywni, aczkolwiek napotykać wiele trudności. Jednakże jednym z głównych powodów niepodjęcia podróży przez osoby z dysfunkcjami jest niedostosowanie bazy turystycznej. Poza tym elementem znaczenie w wyborze miejsca wypoczynkowego przez osoby niepełnosprawne mają również:

- możliwości poruszania się po okolicy,
- dojazd do miejsca wypoczynku,
- dodatkowe atrakcje,
- różne aspekty organizacyjne⁸.

Forma aktywności turystycznej powinna być dobrana do wieku uczestników, rodzaju niepełnosprawności czy też możliwości psychofizycznych. Pomimo tego, podejmowane badania aktywności turystycznej osób niepełnosprawnych wykazują pewne wspólne cechy takiej aktywności, takie jak:

- znacznie niższa w porównaniu z całą populacją częstotliwość podróżowania,
- głównymi motywami podejmowania podróży są rekreacja i zdrowie,
- podróże niepełnosprawnych w większości nie wykazują sezonowości,
- poziom wydatków związanych z wyjazdami jest stosunkowo wysoki,
- duży udział w podróżach mają wyjazdy krajowe,
- niepełnosprawni w większości podróżują z osobami towarzyszącymi⁹.

Motywy uprawiania turystyki, którymi kierują się ludzie niepełnosprawni, są różne, niemniej jednak na pierwszy plan wysuwają się te związane ze zdrowiem, motywy społeczne, chęć zmiany otoczenia, motywy poznawcze. Motywy, które mobilizują do aktywności, są także wynikiem potrzeb, których czasem nie można zaspokoić w warunkach domowych. Turystyka staje się wtedy sposobem kompensacji niektórych niedoborów, na jakie są skazani¹⁰. Można wskazać następujące motywacje uprawiania turystyki przez osoby niepełnosprawne:

- udanie się do określonego kraju lub miejscowości,
- pragnienie opuszczenia na jakiś czas miejsca stałego pobytu,

⁷ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/dane-statystyczne/dane-demograficzne/>.

⁸ Por.: J. Grabowski, M. Milewska, A. Stasiak, *Vademecum organizatora turystyki niepełnosprawnych*, Wydawnictwo WSTH, Łódź 2007, s. 64.

⁹ J. Grabowski, M. Milewska, A. Stasiak, wyd. cyt., s. 64.

¹⁰ *Tworzenie i dostosowanie produktów turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych*, Forum Turystyki Regionów, Szczecin 2007, s. 27.

- pragnienie spędzenia określonego czasu z kimś, poza miejscem stałego zamieszkania,
- pragnienie zawarcia nowych znajomości,
- zaspokajanie potrzeb emocjonalnych i estetycznych,
- zaspokajanie potrzeb twórczych,
- zaspokajanie potrzeb biologicznych (regeneracja sił)¹¹.

Produktem oferowanym turystom niepełnosprawnym w agroturystyce mogą być m.in. usługi lecznicze. Zwrócili na to uwagę L. Przezbórska i M. Sznajder, którzy wyszczególnili termin „agroterapia” i znaczenie to uzasadnili tym, że terapia musi się odbywać na terenie gospodarstwa lub na terenie wiejskim. W opinii wspomnianych autorów agroturystyka oferuje obecnie następujące produkty i usługi terapeutyczne:

- hipoterapię,
- terapię wykorzystującą specyfiki roślinne i zwierzęce – aromatoterapię i apiterapię,
- specyficzne diety,
- minisanatoria¹².

Kanony Polskiej Hipoterapii definiują hipoterapię jako ukierunkowane działanie terapeutyczne mające służyć poprawie funkcjonowania człowieka w sferach fizycznej, emocjonalnej, poznawczej i/lub społecznej, podczas której specjalnie przygotowany koń stanowi integralną część procesu terapeutycznego. Największym jej walorem jest kontakt z żywym zwierzęciem, co ma ogromny wpływ na rozwój emocji, tworzenie więzi społecznych oraz zaspokajanie potrzeby lub nabywania umiejętności dawania czegoś od siebie i opiekowania się kimś¹³. Według Kanonów Polskiej Hipoterapii oddziaływanie hipoterapii obejmuje cztery sfery: fizyczną, emocjonalno-motywacyjną, poznawczą oraz społeczną¹⁴.

Apiterapia jest metodą leczenia i profilaktyki zdrowia za pomocą produktów pszczelich oraz preparatów sporządzonych z użyciem tych produktów. Aromatoterapia z kolei jest terapią wykorzystującą zapachy. Jej podstawą jest wykorzystywanie pozytywnych właściwości olejków eterycznych zawartych w roślinach. W kształtowaniu przewagi konkurencyjnej w agroturystyce apiterapia wydaje się pożądanym produktem, dzięki któremu można uzyskać przewagę nad innymi gospodarstwami agroturystycznymi¹⁵.

¹¹ Por.: tamże, s. 25, 26.

¹² M. Sznajder, L. Przezbórska, *Agroturystyka*, PWE, Warszawa 2006, s. 134.

¹³ J. Łojek, N. Chabinowska, A. Łojek, *Turystyka konna osób niepełnosprawnych*, [w:] I. Ozimek (red.), *Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, s. 143.

¹⁴ Tamże, s. 144.

¹⁵ A. Kotala, A. Niedziółka, *Kształtowanie przewagi konkurencyjnej w agroturystyce na przykładzie województwa małopolskiego*, „Roczniki Naukowe” 2008, t. X, z. 2, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Warszawa–Poznań–Lublin 2008, s. 129.

Tabela 1. Sfery oddziaływania hipoterapii

Sfera	Charakterystyka
Fizyczna	podnoszenie ogólnej sprawności, normalizacja napięcia mięśniowego, torowanie prawidłowego wzorca chodu, poprawa koordynacyjnych zdolności motorycznych (równowagi, poczucia rytmu), poprawa orientacji w przestrzeni i schemacie własnego ciała, stymulacja i normalizacja czucia głębokiego i powierzchniowego
Emocjonalno-motywacyjna	wzrost motywacji i akceptacji procesu terapeutycznego, zwiększenie poczucia własnej wartości i zmniejszenie zaburzeń emocjonalnych
Poznawcza	stymulacja odbioru wrażeń zmysłowych poprawa percepcji wzrokowej i słuchowej, dostarczenie wrażeń wzrokowych, zapachowych i dotykowych, stymulacja uwagi, pamięci, myślenia, mowy oraz nabywanie i rozwijanie nowych umiejętności
Spoleczna	aktywizacja psychospoleczna oraz rozwijanie pozytywnych relacji społecznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Łojek, N. Chabinowska, A. Łojek, wyd. cyt., s. 144, 145.

Przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych obiektów agroturystycznych oraz zaplecza towarzyszącego tych obiektów napotyka wiele przeszkód organizacyjnych i finansowych. Organizacja turystyki dla niepełnosprawnych zajmuje zdecydowanie więcej czasu w porównaniu z osobami pełnosprawnymi. Wymaga to podjęcia wysiłku również przez osoby niepełnosprawne w zakresie pokonywania barier psychicznych, poznawania świata i uczenia się nowych rzeczy.

4. Ocena bazy agroturystycznej w świetle wyników badań

Dokonanie oceny bazy agroturystycznej w zakresie jej przygotowania do obsługi osób niepełnosprawnych wymagało przeprowadzenia stosowanego badania gospodarstw agroturystycznych w powiecie jeleniogórskim. W badaniu wzięto pod uwagę 30 z ponad 150 obiektów agroturystycznych usytuowanych w powiecie jeleniogórskim. Badanie dotyczyło dostosowania gospodarstw do potrzeb turystycznych osób niepełnosprawnych oraz zidentyfikowania możliwości uczestnictwa w tej formie turystyki osób z dysfunkcjami. Badanie składało się z dwóch części:

1) oceny przygotowania gospodarstw agroturystycznych na podstawie oferty zawartej na stronie internetowej,

2) zapytania złożonego drogą e-mailową.

Analiza stron internetowych badanych obiektów pokazała, iż żaden z nich nie podaje informacji o udogodnieniach oraz przystosowaniu do obsługi osób niepełnosprawnych. Część badanych gospodarstw agroturystycznych umieściła na swojej stronie informacje o ofercie, która ewentualnie może przyciągnąć osoby z określonymi dysfunkcjami. Najczęściej wskazywanymi elementami były:

- możliwość uprawiania jazdy konnej – 8 obiektów,
- kontakt ze zwierzętami – 7 obiektów,
- pływanie – 4 obiekty,
- minispa – 2 obiekty.

W drugiej części badania wykorzystano elementy metody *Mystery Shopping* – polegała ona na wysłaniu wiadomości e-mail przez osobę niepełnosprawną („tajemniczego klienta”) z zapytaniem skierowanym do wszystkich 30 badanych właścicieli gospodarstw agroturystycznych. W zapytaniu poruszono cztery kwestie:

1. Czy obiekt jest dostosowany do osób niepełnosprawnych?
2. Jakie zaplecze jest przygotowane dla osób niepełnosprawnych?
3. Czy oferuje zniżki dla osób niepełnosprawnych?
4. Czy wymagana jest wcześniejsza rezerwacja w przypadku osób niepełnosprawnych?

Odpowiedzi na zapytanie udzieliło zaledwie 12 właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Spośród nich ponad połowa (siedmiu właścicieli obiektów) udzieliła negatywnych odpowiedzi, tzn. zgłosiła brak przystosowania obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych z powodu np. umiejscowienia wynajmowanych pokoi na piętrze (3 odpowiedzi). Jeden z nich wskazał inne gospodarstwo, w którym prawdopodobnie wynajmowane są pokoje również osobom niepełnosprawnym. Najczęściej w odpowiedziach odnoszono się do pytań nr 1 oraz 2.

Następnych pięć gospodarstw udzieliło odpowiedzi wskazujących na minimalne zainteresowanie obsługą osób niepełnosprawnych. Dwa z nich przekazały informację o planowanych w niedalekiej przyszłości inwestycjach związanych z dostosowaniem pokoi oraz łazienek (mocowanie uchwyty). Pozostałe trzy ponownie przedstawiły swoją ofertę, wskazując na elementy mogące ewentualnie przyciągnąć osoby niepełnosprawne, a dwa z nich poprosiły również o wcześniejszą informację o planowanym przyjeździe.

Przeprowadzone badanie ukazuje również stereotypowe myślenie właścicieli gospodarstw agroturystycznych, że osoby niepełnosprawne kojarzone są najczęściej z niepełnosprawnością ruchową. Zaledwie jeden z badanych zapytał zwrotnie o rodzaj niepełnosprawności. Potwierdza to wyniki innych badań zrealizowanych w tym obszarze.

Wyniki zrealizowanych badań pozwalają stwierdzić, iż właściciele gospodarstw agroturystycznych nie są zainteresowani obsługą tego segmentu rynku. Brak odpowiedzi na wysłane zapytanie przez niemal 2/3 badanych obiektów oraz 7, które udzieliły negatywnej odpowiedzi, są tego dobitnym potwierdzeniem. Można przypuszczać, że poza powodami czysto funkcjonalnymi związanymi np. z umiejscowieniem pokoi na piętrze, dochodzą również powody społeczne, związane choćby z brakiem tolerancji dla osób niepełnosprawnych i ich marginalizacją.

5. Podsumowanie

Choć wiedza na temat medycznego aspektu niepełnosprawności jest duża, to aspekt turystyki tych osób jest poruszany stosunkowo rzadko. Tymczasem turystyka osób niepełnosprawnych wcale nie musi odnosić się jedynie do ich rehabilitacji, ale również do osiągnięcia innych celów, choćby doznań emocjonalnych czy pozyskania wie-

dzy. Jedną z form turystyki zaspokajającą te potrzeby może być właśnie agroturystyka, która jest w stanie wytworzyć duży wachlarz atrakcyjnych i specjalistycznych produktów turystycznych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przynieść to może obopólne korzyści, zarówno gospodarstwu, jak i samym turystom o specjalnych potrzebach.

Zaledwie niewielka część gospodarstw agroturystycznych ma możliwości przyjęcia osób niepełnosprawnych, a oferta wypoczynku kierowana jest przede wszystkim do rodzin z dziećmi oraz osób starszych. Stworzenie udogodnień nawet niewielkimi nakładami uatrakcyjni obiekt i zapewni mu większą konkurencyjność. Konieczne jest jednak zlikwidowanie barier utrudniających pobyt i dostosowanie istniejących obiektów do możliwości osób niepełnosprawnych poprzez wprowadzenie ułatwień w korzystaniu z ogólnodostępnych elementów otoczenia.

W przyszłości potrzebna jest również zmiana mentalności społecznej i światopoglądowej osób zajmujących się agroturystyką. Do najważniejszych czynników determinujących przyszły rozwój turystyki osób niepełnosprawnych należą:

- stagnacja rozwoju demograficznego,
- spadek liczby urodzeń i będący jego konsekwencją coraz mniejszy udział w społeczeństwie osób młodych,
- wzrost wskaźnika długowieczności powodujący zwiększanie się liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co wynika z poprawy warunków życia, zmiany stylu życia i postępu medycyny,
- towarzyszący „starzeniu się” społeczeństw wzrost liczby osób niepełnosprawnych¹⁶.

Literatura

Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.

Grabowski J., Milewska M., Stasiak A., *Vademecum organizatora turystyki niepełnosprawnych*, Wydawnictwo WSTH, Łódź 2007.

<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/dane-statystyczne/dane-demograficzne/>.

Kaganek K., *Turystyka osób niepełnosprawnych aspekcie wybranych uwarunkowań*, EAS, Kraków 2009.

Karbowiak K., *Turystyka wiejska i agroturystyka – stan obecny i perspektywy*, [w:] I. Ozimek (red.), *Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011.

Kotala A., Niedziółka A., *Kształtowanie przewagi konkurencyjnej w agroturystyce na przykładzie województwa małopolskiego*, „Roczniki Naukowe” 2008, t. X, z. 2, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Warszawa–Poznań–Lublin.

Łojek J., Chabinowska N., Łojek A., *Turystyka konna osób niepełnosprawnych*, [w:] I. Ozimek (red.), *Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011.

Sznajder M., Przechórska L., *Agroturystyka*, PWE, Warszawa 2006.

¹⁶ J. Grabowski, M. Milewska, A. Stasiak, wyd. cyt., s. 59.

Tworzenie i dostosowanie produktów turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych, Forum Turystyki Regionów, Szczecin 2007.

Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 roku, *Karta praw osób niepełnosprawnych*.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, DzU 1997 nr 123, poz. 776.

Ziółkowska T., *Niepełnosprawność – ustalenia terminologiczne i klasyfikacje niepełnosprawności*, [w:] A. Borowicka (red.), *Niepełnosprawny turysta – poradnik dla pilotów i przewodników turystycznych*, Forum Turystyki Pomorza Zachodniego, Szczecin 2003.

PREPARING AGRITOURISM FARMS FOR THE DISABLED TOURISTS BASED ON THE EXAMPLE OF SELECTED OBJECTS IN JELENIA GÓRA DISTRICT

Summary: The objective of the hereby paper is to discuss problems of agritourism farms adaptation for the needs of the disabled tourists. The introduction presents selected aspects of agritourism and its influence on regional tourism offer extension. Next the author discusses forms of tourism typical for the disabled as well as possibilities for taking advantage of such a tourism model by the disabled. The article also illustrates research results regarding agritourism farms preparation and possibilities for the disabled tourists participation in agritourism in Jelenia Góra district. The author also suggests proposals of improvements to be introduced in agritourism oriented objects in order to adopt them to the needs of the disabled tourists, considering tendencies occurring in the societies of the European countries.

Keywords: agritourism, the disabled, tourist accommodation.